

HOE ZIT HET NU MET SOJA?

De laatste jaren is er al heel wat te doen geweest rond soja (*Glycine max*). Dit vlinderbloemig gewas is uitgegroeid tot een van de belangrijkste voedingsgewassen ter wereld omdat het zowel in de dierlijke als in de menselijke voeding steeds vaker wordt ingezet. Het probleem voor Europa is dat tot nu toe 95% van de soja die we in Europa gebruiken, ingevoerd wordt van buiten de EU, voornamelijk uit Noord- en Zuid-Amerika. – *Bart Vleeschouwers*

Bijkomend probleem is dat China steeds meer soja blijkt nodig te hebben voor zijn explosief groeiende vleesproductie. Daarom is het mogelijk dat over enkele jaren de beschikbaarheid van soja voor de Europese Unie in het gedrang komt. In ieder geval worden er steeds meer initiatieven genomen om ook bij ons de productie van soja van de grond te krijgen. Het onderzoek schiet alvast goed op en de boer die het wil proberen, kan er eigenlijk geen kwaad (meer) mee doen. Een tijdje geleden organiseerde Rikolto – het vroegere Vredeseilanden – een studiedag over het gebruik van soja. In de voormiddag ging het over soja in dierenvoeding, in de namiddag over soja in de menselijke voeding. De twee verschillende toepassingen kregen op deze studiedag evenveel aandacht. Dat soja erg belangrijk is geworden, blijkt trouwens uit een aantal cijfergegevens waarmee de dag ingeleid werd. In het totale areaal akkerbouw op de wereld (1,5 miljard ha) neemt soja momenteel 102 miljoen ha in. Dat is 6,8% tegenover

ongeveer 50% voor granen (tarwe, maïs, rijst ...). Als men dan ziet dat de vraag naar soja tussen 2000 en 2018 met meer dan 200% gestegen is (tegenover +33% voor de granen), mogen we besluiten dat deze ontwikkeling nog niet ten einde is. Daarenboven blijft het vleesverbruik

.....
In Europa is er eensgezindheid om het sojaverhaal zuiver en duurzaam te houden.

wereldwijd sterk toenemen. De Europese Commissie schat dat het vleesverbruik in de wereld tegen 2026 (over acht jaar!) met 16% zal stijgen. Deze stijging is even groot als de volledige vleesproductie in de Europese Unie in één jaar. Dit zijn zeer hoge cijfers, zeker als je weet dat dit voor een groot gedeelte zal ingevuld worden

met soja. De mogelijke alternatieven voor soja als eiwitbron zijn weliswaar bekend (koolzaad, luzerne, bonen), maar blijken iets minder interessant te zijn dan soja wegens de minder gunstige verhouding tussen de aminozuren (de samenstellende onderdelen van eiwitten). Bij soja is die verhouding bijna ideaal, zeker als je het in combinatie met graangewassen kan gebruiken.

Niet alleen een hoeraverhaal

Zijn er dan geen nadelen verbonden aan soja? Uiteraard zijn die er wel en die liggen vooral in de manier waarop soja geteeld wordt en (voor Europa) in het feit dat soja bijna volledig moet worden ingevoerd.

Brazilië en de Verenigde Staten tekenen samen voor de helft van de wereldproductie met een bijna gelijke oppervlakte. En van Brazilië is het geweten dat mensenrechten niet de eerste prioriteit zijn. Er zijn bijvoorbeeld heel wat gevallen bekend waarbij kleine boeren van hun land verdreven worden waarna dit land

ingenomen wordt door (zeer) grote bedrijven om er onder meer soja te telen. Ook de voortdurende kapping van bossen in het Amazonewoud en in de Cerrado (een meer savanneachtig gebied ten zuiden ervan) vormen een voortdurende aanslag op de duurzaamheid van de Braziliaanse soja.

Daarnaast is het ook zo dat in de meeste productielanden vooral ggo-soja geteeld wordt die Europa eigenlijk liever niet ziet binnenkomen. Daardoor stijgt de prijs van de niet-ggo-soja, wat dan weer een probleem van competitiviteit voor de Europese boeren veroorzaakt. Men kan zich bovendien afvragen of de enorme stijging van de vleesproductie in de wereld wel verantwoord is maar dat is een heel andere discussie.

Garantie voor duurzaamheid

Er zijn intussen al wel een aantal initiatieven genomen om duurzame soja te garanderen. Dat is vooral een Europees verhaal, alhoewel er ook in de Verenigde Staten en elders stappen worden gezet

om de sojaproductie te verduurzamen (zie kader p. 20). In Europa zijn Donau Soja en zusterorganisatie Europe Soja zulke initiatieven. Dit zijn ledenorganisaties met momenteel meer dan 270 aangesloten bedrijven in 22 Europese landen. Zij staan garant voor niet-ggo-soja die geteeld wordt met een minimale inzet van bestrijdingsmiddelen en waarvoor geen natuur of bos werd ingenomen. Ook de arbeidsomstandigheden van personeel zijn een belangrijk aandachtspunt. Donau Soja levert na controle certificaten af om die duurzaamheid te bevestigen.

Voor de volledigheid moeten we wel nog vermelden dat de leden vooral verwerkers en bedrijven uit de handel zijn, producenten zijn er minder vertegenwoordigd. In ieder geval is het duidelijk dat in de Europese Unie een grote eensgezindheid bestaat om het sojaverhaal zuiver en duurzaam te houden. Maar om aan de groeiende vraag te voldoen, zal ook de productie sterk moeten toenemen. En dan rijst de vraag hoe dit kan gerealiseerd worden.

Rentabiliteit en rassenkeuze

Een eerste moeilijkheid is dat Europa een vrij grote variatie in klimaattypen kent. De eerder warme en droge zomers in Centraal- en Zuid-Europa zijn redelijk goed geschikt voor soja terwijl de nattere en koelere zomers in Noordwest-Europa sojarassen vragen die daaraan aangepast zijn. En daar is toch nog heel wat werk aan de winkel. Op het ILVO (Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek) doet men al enkele jaren onderzoek naar rassen die vroegrijpheid combineren met hoge opbrengsten en hoge eiwitgehalten. Daarbij lijkt het eiwitgehalte voorlopig nog een probleem. Opbrengst en vroegrijpheid lukken in ieder geval al veel beter. Johan Van Waes van het ILVO is in ieder geval optimistisch dat de sojateelt in onze regio relatief snel zal doorbreken. Hij verwijst daarbij naar de zeer snelle ontwikkeling van de maïsteelt die op enkele jaren een hoofdteelt is geworden na een eerder aarzelende start.

Voor de introductie van de sojateelt zijn een aantal demonstratieprojecten daarbij erg belangrijk. Het project dat Aveve momenteel samen met Alpro uitvoert, is daarbij een model.

Het gaat om een project waarbij enkele landbouwers onder begeleiding tezamen een 50-tal ha soja hebben uitgezaaid. De bedoeling is wel om deze oppervlakte binnen enkele jaren uit te breiden naar een paar duizend ha. Dat dit niet onrealistisch is, bewijst de situatie in Nederland waar de 1000 ha nu al bereikt wordt. Dé hamvraag in dit alles is natuurlijk of het allemaal rendabel is voor de boer. Gouden bergen zal je er niet mee verdienen, maar het is nu al perfect mogelijk in een afwisseling met granen of voor de veehouder die dringend een derde teelt nodig heeft naast gras en maïs.

Uit een studie van het ILVO blijkt dat de productiekosten van soja ongeveer 1200 euro per ha (zonder pacht en arbeidskosten) bedragen. Het economisch rendement zal daarom sterk afhangen van de wereldprijs van de soja. En die blijkt nu net erg volatiel te zijn omdat hij gevoelig is voor alle mogelijke verstoringen van de rust op de wereldmarkt. De handelsoorlog die de Verenigde Staten recent zijn begonnen, kan met de sojaprijs de gekste dingen doen. Wie soja wil telen zonder contract moet daarom best stevige zenuwen hebben en de markten goed volgen. Maar dat geldt even goed voor wie zich met andere akkerbouwproducten wil bezighouden.

1 Soja gedijt ook in onze streken goed als het gezaaid wordt bij voldoende hoge temperaturen. Het afrijpen kan een probleem zijn in een nat najaar. 2 In deze wortelknobbeltjes zitten de bacteriën die stikstof kunnen binden uit de lucht. 3 Sojabonen zien eruit als iets tussen bonen en erwten in.

Soja in menselijke voeding

En wat als we de soja nu eens zelf opeten en hem niet eerst aan varkens, kippen of varkens geven? Deze vraag lag mede aan de basis van de studiedag van Rikolto. Daarbij gaat men ervan uit dat onze huidige vleesconsumptie niet houdbaar is in een wereld die binnenkort meer dan

9 miljard mensen zal tellen. Als die mensen allemaal evenveel vlees willen consumeren als de Amerikanen zal onze aarde vele malen te klein zijn om al dat veevoeder te produceren. Iedereen vanaf nu op een vegetarisch dieet zetten, is weliswaar een stevige stap te ver maar dat het allemaal wat

minder kan, daar waren de meeste aanwezigen op de studiedag het wel over eens. Zolang we een gezond evenwicht tussen plantaardig en dierlijk eiwit in onze voeding behouden, zitten we nog redelijk goed. Het zijn de extremen die de problemen veroorzaken. In ieder geval zitten de meeste voedingsbedrijven niet stil. Overal ziet men vleesvervangers opduiken in de winkelrekken. Daarbij valt het op dat men toch blijft spreken van vleesvervangers. Dit wijst erop dat vleesproducten toch stevig ingebakken zitten in onze cultuur en niet dadelijk zullen verdwijnen. De veehouders moeten zich dan ook niet meteen zorgen maken, de markt voor vlees en vleesproducten blijft erg belangrijk. Maar tegelijk mag men ook niet uit het oog verliezen dat onze maatschappij niet langer de dierlijke proteïnen alleen in zijn voedselpakket opneemt. De sector kan zich maar beter aanpassen aan de nieuwe ontwikkelingen. En daar kan lokaal geteelde soja een wel erg belangrijke rol in spelen. ■

Soja klaar voor de oogst. Aangezien de boontjes zeer laag ingeplant zijn, moet de plant voldoende diep afgesneden worden om verliezen te voorkomen.

BFA ZET OOK IN OP DUURZAME SOJA

De veevoederindustrie is een van de eerst betrokken sectoren in de ontwikkelingen die zich rond soja voordoen. De Belgische federatie van veevoederproducenten (BFA, vroeger Bemefa) heeft dit in ieder geval duidelijk onderkend en heeft heel wat maatregelen genomen om te zorgen dat de soja die in veevoeder gebruikt wordt voldoet aan alle vereisten van duurzaamheid. Op een studiedag in Gent toonde men welke maatregelen daarvoor allemaal toegepast worden. Kort samengevat komt het erop neer dat BFA-leden zich engageren om soja te gebruiken waarvan de duurzaamheid gecertificeerd is, om de import te verminderen en om te zoeken naar alternatieve eiwitbronnen. Dat duurzaamheid niet overal op dezelfde manier geïnterpreteerd wordt, bleek uit de presentatie van de werking van de Ussec (*United States Soybean Export Council*). De normen

die deze organisatie oplegt aan haar leden om hun sojabonen duurzaam te mogen noemen, liggen erg dicht bij de normen van de Europese Unie maar men vindt de discussie over ggo's dan weer niet relevant. Integendeel zelfs, want door ggo-soja te verbouwen heeft men volgens de Ussec heel wat minder plantenbescherming en onkruidbestrijding nodig, wat een niet te onderschatten milieuvoordeel oplevert. Daar waar Europese soja tot tien veldgangen vraagt, komt de Amerikaanse boer toe met twee à drie veldgangen. De opbrengst ligt daarbij heel wat lager dan wat in Europa kan gehaald worden, maar aangezien er niet moet geconcurrereerd worden met rendabeler teelten is dat geen bezwaar. Voor de Amerikaanse boer is bijvoorbeeld het feit dat soja voor zijn eigen stikstofbevoorrading zorgt, mooi meegenomen. Het feit dat soja er overal al vele jaren geteeld wordt,

zorgt er ook voor dat het dure inoculeren van de zaaijaden met de geschikte rassen van stikstofbindende rhizobiumbacteriën er niet nodig is, want er zitten er van nature genoeg in de bodem. Waar de Europese aanpak naartoe moet, is vroeger al uitgebreid aan bod gekomen. Een uitspraak van de voormalige VS-president Eisenhower die we je ten slotte niet willen onthouden en die meteen ook alle landbouwjournalisten, onderzoekers en beleidsverantwoordelijken tot nederigheid moet aanmanen, sloot een van de interventies af op deze studiedag: *'Farming looks mighty easy when your plow is a pencil and you're a thousand miles from the cornfield.'* (Landbouw lijkt verschrikkelijk makkelijk als je ploeg een potlood is en als je duizend mijl verwijderd bent van een graanakker ...)